

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 37 Volume: 8 Issue: 37

Nisan 2015 April 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÇOCUKLAR İÇİN ÇOK BOYUTLU MİZAH ANLAYIŞI ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE FORMU: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

TURKISH VERSION OF EXPRESSION OF GRATITUDE IN RELATIONSHIPS MEASURE (EGRM): THE STUDY OF VALIDITY AND RELIABILITY

Ahmet AKIN*

Okan BİLGİN**

Öz

Bu araştırmanın amacı Ho, Chik ve Chan (2012) tarafından geliştirilen Çocuklar için Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeğini Türkçeye uyarlamak ve psikometrik özelliklerini incelemektir. Araştırma 286 ortaokul öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizinde ölçeğin orijinal formula tutarlı olarak 17 maddeden oluştuğu ve maddelerin 3 boyutta (mizah üretme, mizah yoluyla başa çıkma, mizahı beğenme) toplandığı görülmüştür ($\chi^2= 187.46$, $sd= 113$, $RMSEA= .048$, $CFI=.97$, $GFI=.93$, $AGFI=.90$, $SRMR=.052$). Ölçeğin faktör yükleri .54 ile .88 arasında sıralanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ölçeğin bütünü için .92, mizah üretme alt boyutu için .92, mizah yoluyla başa çıkma alt boyutu için .87, mizahı beğenme alt boyutu için .88 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .53 ile .81, toplam puanlara göre belirlenmiş %27'lik alt ve üst grupların madde puanlarındaki farklara ilişkin t ($sd=152$) değerlerinin ise -8,36 ($p<.001$) ile -16,02 ($p<.001$) arasında sıralandığı görülmüştür. Bu sonuçlara dayanarak Çocuklar için Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Mizah Anlayışı, Doğrulayıcı Faktör Analizi, Geçerlik, Güvenirlik.

Abstract

The aim of this research is to adapt the Multidimensional Sense of Humor Scale for Children (Ho, Chik, & Chan, 2012) to Turkish and to examine its psychometric properties. The research was conducted on 286 secondary school students. Confirmatory factor analyses demonstrated that 17 items yielded three factors (humor creation, coping with humor, and humor appreciation) as original form and that the three-dimensional model was well fit ($\chi^2= 187.46$, $df= 113$, $RMSEA= .048$, $CFI=.97$, $GFI=.93$, $AGFI=.90$, $SRMR=.052$). Factor loadings ranged from .54 to .88. Cronbach alpha coefficient was found as .92 for whole scale, .92 for humor creation subscale, .87 for coping with humor subscale, .88 for humor appreciation subscale. Corrected item-total correlations ranged .53 to .81, and according to t -test results differences between each item's means of upper 27% and lower 27% points were significant. Overall results demonstrated that Multidimensional Sense of Humor Scale for Children could be named as a valid and reliable instrument.

Keywords: Sense of Humor, Confirmatory Factor Analysis, Validity, Reliability.

Giriş

Temel olarak gülme duygusuna dayanan mizah, sosyal bir varlık olan insanın, diğer kişilerle ilişkilerinde özel bir yere sahiptir. Mizahta konu seçilmez, tam tersine konu kendini seçtirir. Kişilerarası ilişkilerde, günlük yaşamın her anında insanların mutlu ve huzurlu olmasında önemli bir yere sahip olan mizaha her şey konu olabilir. Örneğin; günlük hayat, sosyal olaylar, alışkanlıklar, politika vs. İnsanların her zaman aynı ruh halinde olmaları beklenemez. Kimi zaman günlük hayatın getirmiş olduğu sıkıntı ve mutsuzluk ile bireyler strese girebilir. Mizah, aynı zamanda insanların günlük hayatın stres ve yorgunluğundan kurtulmak için yöneldiği eylemlerden biridir (Aydın, 2006; Shammi ve Stuss, 1999, Ay vd., 2013).

* Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

** Sakarya Üniversitesi, Doktora Öğrencisi.

Toplumsal ve bireysel sorunlara, yaratıcılığın uyarılması sonucunda herkesçe kabul edilebilir çözümler üretilmesini sağlayan mizah, insanların en zor anlarında bile rahatlatma unsuru olarak kullandıkları bir araçtır. Mizahın, insanlar tarafından sorunların çözümünde kullanılmak için yeni nesillere aktarıldığı ve kültüre katkı sağladığı bir gerçektir. Günümüzde mizah, üstün bir kişilik özelliği olarak kabul edilmekte olup yaratıcılık gibi olumlu bazı kişilik özellikleri olan bireylerin, yüksek mizah duygusuna sahip oldukları düşünülmektedir (Yerlikaya, 2007).

Mizah, pozitif psikoloji ile ilgili bir kavram olmakla birlikte insana ait yirmi dört karakter tipinden birisi olarak kabul edilmektedir (Dahlsgaard vd., 2005; Peterson ve Seligman, 2006; Peterson ve Seligman 2004). İyi bir mizah duygusuna sahip olma; genellikle sosyal uyum, psikolojik iyi oluş ve olumsuzluklarla başa çıkmanın önemli bir bileşeni olarak kabul edilir. Yakın geçmişte, çocukların mizah doğasını anlamak için çeşitli araştırmalar yapılmış ve mizahın, çocukların duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimleri ile ilişkili olduğu ileri sürülmüştür (Masten, 1986; McGhee, 1989; Socha ve Kelly 1994). Ayrıca, mizah, çocukların entelektüel, sosyal, duygusal, bilişsel ve kişilik gelişimlerini kolaylaştırma da güçlü bir rol oynadığı için önerilmektedir (McGhee, 2002). Masten (1986) araştırmasında, daha iyi mizah üreten ve daha neşeli olan çocukların, sınıf ortamında daha üretken, daha duyarlı ve işbirliğine daha yatkın olduklarını saptamıştır. Mizah yeteneklerini gösteren çocukların, akranları tarafından da daha sosyal ve daha girişken olarak görüldükleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, yapılan araştırmalara göre mizah ile akademik başarı arasında da anlamlı pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. 140 Çinli çocukla yapılan yerel bir çalışmada, öğretmenlerin değerlendirmeleri sonucunda çocukların sosyallikleri ve mizah duyguları arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur (Chik, 2001).

McGhee (1989) yaptığı çalışmada, erken çocukluk yaşlarında örneğin üç yaşında, mizah duygusu ile tanışan çocukların, daha konuşkan oldukları ve dil gelişimlerinin daha iyi olduğu sonucuna varmıştır. McGhee'ye (1989) göre çocuklar, başkaları üzerinde güç ve kontrol kurabilme aracı olarak mizahı kullanmayı çok erken yaşlarda öğrenirler. Ayrıca, mizahın, özsaygı ile anlamlı pozitif bir şekilde ilişkili olduğunu gösteren çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Mizah, üstünlük duygusu ve benlik saygısını geliştirmeye yardımcı olmaktadır (Keith-Spiegel, 1972). 96 kardeş çifti ile yapılan başka bir çalışmada, kardeşlerden mizah duyguları daha gelişmiş olanın diğer kardeşe oranla daha yüksek düzeyde özsaygıya sahip olduğu bulunmuştur (Manke ve Carlson, 2003).

Yetişkinlerin mizah ölçümünü yapabilmek için araştırmacılar tarafından geliştirilen birçok envanter bulunurken, çocuklarda mizah ölçümünü yapabilmek için görece az sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, Ho, Chik ve Chan (2012) tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeğini Türkçeye uyarlamak, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir.

Yöntem

Araştırma Grubu

Bu araştırma, 286 ortaokul öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. 10 ile 14 yaş arasında bulunan ve yaş ortalaması 12,48 olan öğrencilerin 147'si (% 51,3) erkek ve 139'u (% 48,7) kız öğrenciden oluşmaktadır.

Kullanılan Ölçme Araçları

Çocuklar için Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeği (Multidimensional Sense of Humor Scale for Children)

Ölçeğin orijinal formu 17 maddeden ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 1'den (hiçbir zaman) 5'e (her zaman) doğru sıralanan 5'li Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Doğrulayıcı faktör analizinde ölçeğin uyum indeksi değerleri: $\chi^2= 279.46$, NFI=.91, IFI=.94, TLI=.93, CFI=.94, RMSEA=.06 olarak bulunmuştur. Maddelerin faktör yükleri .32 ile .92 arasında sıralanmaktadır. Uyum geçerliği çalışmasında mizah anlayışı ile dışa dönüklük ($r= .53$), öz-saygı ($r= .20$), akademik performans ($r= .14$) ve sosyallik ($r= .23$) arasında pozitif, nörotisizm ($r= -.12$) arasında negatif ilişkiler olduğu görülmüştür. Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları ölçeğin bütünü için .92, mizah üretme alt ölçeği için .91, mizahı beğenme alt ölçeği için .79, mizah yoluyla başa çıkma alt ölçeği için .80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları .47 ile .70 arasında değişmektedir.

İşlem

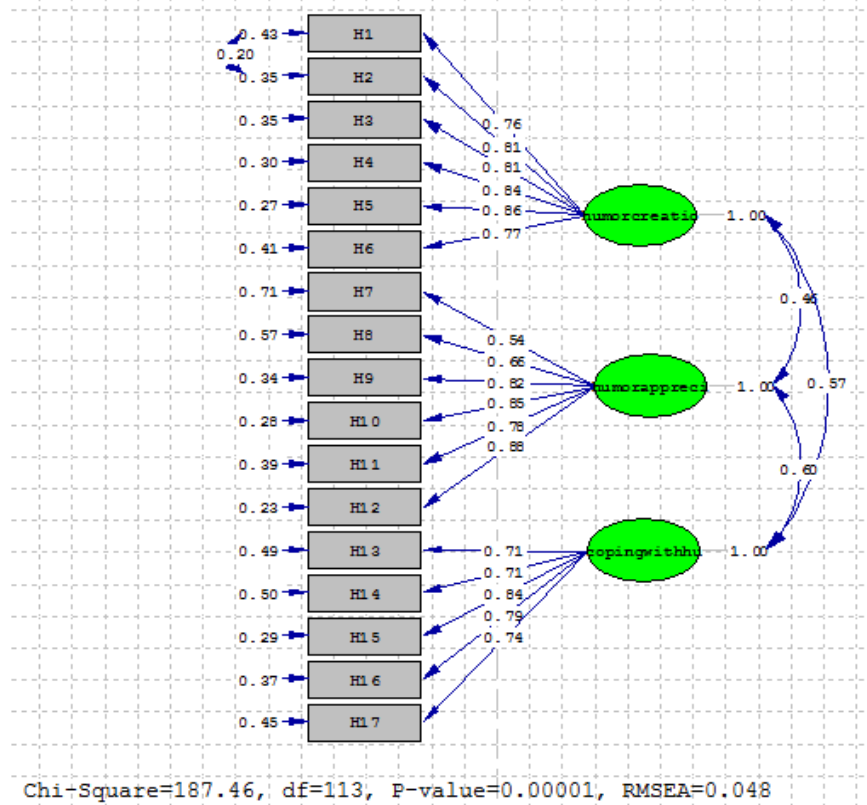
Çocuklar için Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeği (ÇMAÖ) uyarlama çalışması için ölçeği geliştirenlerden Sammy K. Ho ile e-mail yoluyla iletişim kurulmuş ve ölçeğin uyarlanabileceğine ilişkin gerekli izin alınmıştır. Ardından ölçek Türkçe ve İngilizceyi ana dili gibi bilen 5 öğretim elemanı tarafından Türkçeye çevrilmiş ve yine aynı öğretim üyeleri elde ettikleri Türkçe formlar üzerinde tartışarak anlam ve

gramer açısından gerekli düzeltmeleri yapmış ve denemelik Türkçe form elde edilmiştir. Son aşamada bu form, psikolojik danışma ve rehberlik ve ölçme ve değerlendirme alanındaki 4 öğretim üyesine inceletilerek görüşleri doğrultusunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu araştırmada ÇMAÖ'nün yapı geçerliği için elde edilen verilere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Güvenirlik için Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı ve madde analizi için düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayıları incelenmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik analizleri için SPSS 17 ve LISREL 8.54 programları kullanılmıştır.

Bulgular

Yapı Geçerliği

Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeğinin yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucunda üç boyutlu model için uyum indeksi değerleri: $\chi^2=187.46$, $sd=113$, $RMSEA=.048$, $CFI=.97$, $GFI=.93$, $AGFI=.90$, $SRMR=.052$ olarak bulunmuştur. Elde edilen modelin uygunluğu (fit of model); Ortalama Hataların Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation; RMSEA), Karşılaştırmalı Uygunluk İndeksi (Comparative Fit Index; CFI) ve Uygunluk İndex (Goodness of Fit Index; GFI) kriterleri ile sınanmıştır. Yapılan analiz sonucu, modelin uygunluğuna ilişkin RMSEA değeri .048 bulunmuştur. RMSEA değerinin sifıra yaklaşması ideal modelin habercisi olarak kabul edilmektedir (Tabachnick, 2007). Modelin uygunluğu için kriter olarak kullanılan CFI değeri .97 ve benzer şekilde GFI değeri de .93 olarak tespit edilmiştir. CFI ve GFI değerlerinin .90'a yaklaşması ideal bir modelin habercisi olduğu ilkesinden yola çıkarak, çalışmadaki bu değerlerin iyi bir seviyede olduğu kabul edilebilir. Tüm göstergeler Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeğinin üç alt boyut altında iyi düzeyde açıklanabileceğini ve maddeler arasındaki korelasyonun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin faktör yükleri .54 ile .88 arasında sıralanmaktadır. Modele ilişkin faktör yükleri Şekil 1.'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Çocuklar için Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeği'ne İlişkin Path Diagramı ve Faktör Yükleri

Madde Analizi ve Güvenirlilik

Ölçeğin alt faktörlerine ilişkin maddeler incelendiğinde birinci faktör 'mizah üretme' adı altında toplanmakta ve s1, s2, s3, s4, s5, s6 maddelerini içermektedir. İkinci faktör 'mizahı beğenme' adı altında toplanmakta ve s7, s8, s9, s10, s11, s12 maddelerini içermektedir. Üçüncü faktör 'mizahla başa çıkma' adı altında toplanmakta ve s13, s14, s15, s16, s17 maddelerini içermektedir. Çocuklar için Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayıları, ölçeğin bütünü için .92, mizah üretme alt boyutu için .92, mizah yoluyla başa çıkma alt boyutu için .87, mizahı beğenme alt boyutu için .88 olarak bulunmuştur. Ölçeğin maddelerinin ayırt etme gücünü belirlemek amacıyla madde analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda, ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .53 ile .81, toplam puanlara göre belirlenmiş %27'lik alt ve üst grupların madde puanlarındaki farklara ilişkin t ($sd=152$) değerlerinin ise -8,36 ($p<.001$) ile -16,02 ($p<.001$) arasında sıralandığı görülmüştür arasında sıralandığı görülmüştür.

Faktör	Madde no	t	r_{jx}	Faktör	Madde no	t	r_{jx}	Faktör	Madde no	t	r_{jx}
Mizah üretme	1	-14,88	.755	Mizahı beğenme	7	-9,37	.527	Mizahla başa çıkma	13	-13,11	.655
	2	-13,20	.813		8	-8,36	.615		14	-14,99	.648
	3	-13,19	.763		9	-9,49	.739		15	-13,58	.783
	4	-14,93	.792		10	-11,39	.796		16	-14,23	.731
	5	-16,02	.806		11	-9,92	.724		17	-15,33	.664
	6	-14,02	.717		12	-12,62	.734				

Tablo 1: Çocuklar için Çok boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeği Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Katsayıları

Tartışma

Bu çalışmada Ho, Chik ve Chan (2012) tarafından geliştirilen Çocuklar için Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeği'nin (ÇMAÖ) Türkçeye uyarlanması ve Türkçe formun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yürütüldüğü gruplar sayı bakımından istatistiksel analizlerin gerektirdiği yeterliliktedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Ölçeğin yapı geçerliği DFA ile incelenmiştir. DFA sonucunda, ölçeğin üç boyutlu olarak iyi uyum verdiği görülmüştür çünkü uyum indeksi değerlerinin GFI, CFI, NFI, RFI ve IFI için $> .90$, RMSEA ve RMR için $< .05$ ölçütünü karşıladığından 3 alt boyutlu modelin iyi uyum verdiği söylenebilir (Gorsuch, 1990; Hu ve Bentler, 1999; Tinsley ve Tinsley, 1987). Türkçe formunun güvenilirlik katsayısının yüksek ve orijinal formun güvenilirlik katsayısına yakın bulunması güvenilirliğin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyinin .70 olduğu (Tezbaşaran, 1996) dikkate alınrsa, Çocuklar için Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeği'nin Türkçe formundan elde edilen ölçümlerin güvenilir olduğu söylenebilir.

Sonuç

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgulara göre kullanıma hazır olduğu söylenebilir. Ancak geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının ortaokul öğrencileri üzerinde yürütülmüş olması, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği için farklı gruplar üzerinde yapılacak çalışmaları gerekli kılmaktadır. Ayrıca ölçeğin test tekrar-test güvenilirliğinin incelenmesi oldukça önemlidir. Son olarak ölçeğin uyum geçerliğini belirlemek amacıyla, mizah ile ilişkili olabilecek çeşitli psikolojik ve bilişsel yapıları değerlendiren, geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerle Çocuklar için Çok Boyutlu Mizah Anlayışı Ölçeği arasındaki ilişkiler incelenebilir.

KAYNAKÇA

- AY, Ömer, GÖKLER, Rıza, KOÇAK, Recep (2013). 'Mizah tarzları, yaratıcılık ve yaşam doyumu: Ortaöğretim öğrencileri üzerine bir inceleme', *International Journal of Social Science*, 6 (6).
- AYDIN, Ayfer (2005). 'Hemşirelik ve mizah', *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(1).
- AYDIN, İ. Seçkin (2006). *Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CHIK, P. Y. Maria (2001). *Some correlates of children's humor*. Unpublished doctoral dissertation, Monash University, Clayton, Victoria, Australia.
- DAHLSCGAARD, Katherine vd. (2005). Shared virtue: The convergence of valued human strengths across culture and history. *Review of General Psychology*, 9, 203-213.
- GORSUCH, Richard L. (1990). Common factor analysis versus component analysis: Some well known and little known facts. *Multivariate Behavioral Research*, 25, 33-39.
- HO, Sammy K. (2012). A psychometric evaluation on the Chinese version of the Multidimensional Sense of Humor Scale for Children (C-MSHSC). *Child Ind. Res.*, 5, 77-91.
- HU, Litze (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structural analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- KEITH-SPIEGEL, P. (1972). Early conceptions of humor: varieties and issues. In J. H. Goldstein & P. E. McGhee (Eds.), *The psychology of humor: theoretical perspectives and empirical issues* (s. 4-39). New York: Academic Press.
- KROGH, Suzanne (1985). He who laughs first: the importance of humor to young children. *Early Child Development and Care*, 20, 287-299.
- LEFCOURT, Herbert M. (2001). *Humor: The psychology of living buoyantly*. New York: Kluwer Academic.

- MANKE, B. (2003). Using the social relations model to examine correlates of adolescent humor. In S. A. Petrill (Ed.), *Nature, nurture, and the transition to early adolescence* (s. 199-221). New York: Oxford University Press.
- MASTEN, Ann S. (1986). Humor and competence in school-aged children. *Child Development*, 57, 461-473.
- MCGHEE, Paul E. (1989). The contribution of humor to children's social development. In P. E. McGhee (Ed.), *Humor and children's development: A guide to practical applications* (s. 119-134). New York: The Haworth Press, Inc.
- MCGHEE, Paul E. (2002). *Understanding and promoting the development of children's humor*. Dubuque: Kendall/Hunt.
- PARK, Nansook (2006). Character strengths in fifty-four nations and the fifty US states. *The Journal of Positive Psychology*, 1, 118-129.
- PETERSON, Christopher (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. Washington, DC: American Psychological Association.
- SHAMMI, P. (1999). Humour appreciation: A role of the right frontal lobe. *Brain*, 122, 657-666.
- SOCHA, Thomas (1994). Children making "fun": Humorous communication, impression management, and moral development. *Child Study Journal*, 24, 237-253.
- TABACHNICK, Barbara (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston, MA: Pearson.
- TEZBAŞARAN, A. Ata (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları
- TINSLEY, H. A. (1987). Uses of factor analysis in counselling psychology research. *Journal of Counselling Psychology*, 34(4), 414-424.
- YERLİKAYA, Nurdan (2007). *Lise öğrencilerinin mizah tarzları ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.